

ВІДГУК

офіційного опонента - кандидата економічних наук, доцента,

Загорецької Олени Ярославівни на дисертаційну роботу

Скрипник Ольги Василівни

на тему

«Формування маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії в

умовах економічної циклічності»,

що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 – «Економіка»

(галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки)

Вивчення матеріалів дисертаційної роботи Скрипник Ольги Василівни на тему: «Формування маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії в умовах економічної циклічності», анотації, а також опублікованих праць за темою цієї роботи дає змогу надати загальну оцінку проведеному дисертанткою дослідженню. Проведений аналіз дисертації здобувачки та опублікованих праць за темою дослідження дозволяє охарактеризувати основні результати наукової роботи та встановити їх відповідність критеріям, викладеним у Постанові КМУ від 6 березня 2019 р. № 167 «Про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та Постанові КМУ № 608 від 09.06.2021 «Тимчасовий порядок присудження ступеня доктора філософії» за переліченими нижче критеріями.

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою

Головна проблема кожної економічної системи — співвідношення цін на продукцію різних сфер і галузей економіки. Суспільно-нормальні умови відтворення у всіх сферах і галузях економіки складаються за формування цін на їхню продукцію на об'єктивних засадах. Традиційно головною, а у сучасній Україні й винятково нагальною, є проблема (як її формулює законодавець) "об'єктивних співвідношень у цінах на промислову продукцію, що забезпечує еквівалентність обміну". Саме ця проблема цін в Україні останніми роками найбільше загострилася.

Сучасна економіка України як економічна система є достатньо відкритою,

що пов'язано із вступом до Всесвітньої організації торгівлі, укладанням та ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, двосторонніх та багатосторонніх угод про вільну торгівлю тощо. Внаслідок цього в останні десятиріччя істотно активізувалась зовнішня торгівля та водночас зріс вплив на економічні процеси в Україні глобальних економічних тенденцій, включаючи економічну циклічність. У зв'язку із цим, в умовах активного просування на вітчизняний ринок іноземних виробників будівельних матеріалів та виробів та поглиблення циклічних економічних криз необхідні нагальні методологічні розробки у питаннях ціноутворення на будівельні матеріали та вироби вітчизняного виробництва, що враховують регіональні особливості ринків збуту та економічну циклічність. Тому важливими є дослідження досвіду розвинених країн світу у сфері маркетингового ціноутворення на будівельні матеріали та вироби, а також розробка новітніх маркетингових підходів з урахуванням галузевих, регіональних та національних особливостей та тенденцій їх виробництва та збуту. Це підтверджує актуальність обраної теми дисертаційної роботи Скрипник О.В., виконання якої обумовлено нагальними потребами як економічної науки, так і практики господарювання у будівельній сфері.

Актуальність виконаного дослідження підтверджується також тим, що його матеріали було застосовано при розробленні низки наукових тем Київського національного університету будівництва і архітектури МОН України, а саме: «Формування конкурентних стратегій та прогнозування показників розвитку стейкхолдерів будівництва, інвестиційно-будівельних проектів та організаційно-технологічних параметрів будов в умовах економічної динаміки» (державний реєстраційний номер 0121U110365); «Регулювання публічних закупівель при виконанні державних інвестиційних програм» (державний реєстраційний номер 0119U103767); «Забезпечення економічної безпеки учасників інвестиційно-будівельного процесу шляхом підвищення ефективності бізнес-процесів» (державний реєстраційний номер 0115U005104).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та результатів дисертаційної роботи

Авторка аргументовано та чітко, відповідно до виділених нею об'єкта та предмета дослідження, поставила мету дослідження, що полягає у формуванні теоретичних та практичних щодо рекомендацій розробки маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії як складової комплексного механізму регулювання ціноутворення на будівельні матеріали та вироби, яка враховує вплив економічної циклічності та кон'юнктуру регіональних ринків збуту (на прикладі підприємств-виробників автоклавного газобетону), та сформулювала низку завдань, розв'язання яких забезпечило досягнення зазначеної мети. Теоретичною базою дисертаційної роботи стали методологічні засади економічної теорії, маркетингу, ціноутворення та менеджменту (зокрема концепції антициклічного управління підприємствами). При цьому завдання дослідження повною мірою кореспондуються з ознаками наукової новизни його результатів, що переконливо свідчить про оригінальність шляхів вирішення цих завдань, обраних авторкою.

Наукові положення, висновки та результати досліджень, отримані Скрипник О.В., є достовірними й належним чином обґрунтованими. Це обумовлено, зокрема, використанням в якості методологічної та інформаційної основи виконаних досліджень значної кількості наукових праць українських та іноземних авторів, офіційних статистичних матеріалів (зокрема статистичної інформації щодо динаміки основних макроекономічних показників в Україні та окремих областях), електронних ресурсів мережі Інтернет (зокрема офіційної інформації щодо цін на будівельні матеріали та вироби від ТОВ «Інпроект», сайтів виробників автоклавного газобетону, інформаційних ресурсів Державної митної служби, географічних карт тощо), а також результатів особистих досліджень здобувачки та проведених нею опитувань провідних фахівців галузі.

В процесі дисертаційного дослідження дисертанткою були використані різноманітні методи наукового пізнання, а саме: аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, коефіцієнтний метод, кореляційно-регресійний та графоаналітичний аналіз. Так для аналізу системи чинників, що впливають на

ціноутворення в будіндустрії, були використані методи факторного кореляційно-регресійного аналізу. Метод кластерного аналізу був використаний для оцінки кон'юнктури регіональних ринків збуту. Для аналізу цінової динаміки виробів з газобетону було використано графоаналітичні методи, методи інтелектуального аналізу даних, дисконтування. Обчислювальні процедури були виконані за допомогою пакетів програм Excel та Statistica.

Часовий горизонт проведеного авторкою дослідження включає період у понад 10 років (2 квартал 2010 – 2 квартал 2021 року), що є цілком достатнім для визначення тенденцій та закономірностей зміни підприємствами будіндустрії України своєї маркетингової цінової політики залежно від зміни фази економічного циклу Кітчина.

Належний рівень обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертаційної роботи Скрипник О.В. обумовлено також вдалим структуруванням викладеного матеріалу, його відповідністю та підпорядкованістю меті та завданням дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи *«Теоретико-методичні засади розробки та реалізації маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії в умовах економічної циклічності»* виконано детальний розгляд гносеологічних аспектів визначення понять «ціна», «вартість», «ціноутворення», «цінова політика», «ефективність цінової політики», «оптимальна ціна» та визначено їх економічний зміст і взаємозв'язок; доповнено понятійний апарат економічної науки авторським визначенням категорії «стратегія ціноутворення» (п. 1.2); виконано деагрегацію структурних компонентів стратегії формування маркетингової ціни залежно від сигналів, які подає зовнішнє середовище, та стадії життєвого циклу бізнес-системи (п.1.2); запропоновано етапи процесу маркетингового ціноутворення (рис. 1.4). Одним із ключових теоретичних здобутків автора є внесення до категоріального апарату економічної науки поняття соціально значущих виробничих товарів, до яких вона пропонує віднести прогресивні будівельні матеріали та вироби, що займають значну частку у собівартості будівництва. Дана категорія стала концептуальною основою механізму комплексного регулювання ціноутворення на соціально значущі

будівельні матеріали та вироби, доцільність створення та складові якого були розглянуті у наступних розділах дисертаційної роботи.

Аналізуючи схему, наведену рис.1.7, слід звернути окрему увагу на економічну циклічність, як ключовий фактор ціноутворення. Відомо, що циклічність істотно впливає на весь перелік інших факторів ціноутворення – макро-, мікроекономічних та галузевих. Детальний вплив економічної циклічності на будівництво та будіндустрію визначено авторкою з урахуванням сучасного розвитку економічної системи країни, пріоритетними напрямками якої є цифрова трансформація процесів функціонування економіки, посилення внутрішньої і зовнішньої інформаційної взаємодії усіх ланок економічної системи (п. 1.4).

У другому розділі *«Аналіз ціноутворення на ринку будівельних матеріалів та виробів України (на прикладі автоклавного газобетону)»* авторкою проведено глибоке дослідження кон'юнктури вітчизняного ринку газобетону із визначення типу його ринкової структури, якою виявилась олігополія із середнім рівнем монополізації ринку (за методикою Герфіндаля-Гіршмана), яка наближена за поведінкою учасників ринку до ринку монополістичної конкуренції. При цьому за останні 4 роки рівень монополізації вітчизняного ринку газобетону дещо підвищився у зв'язку із тим, що деякі вітчизняні виробники газобетону зупинили своє виробництво (причому це сталося в умовах щорічного зростання ємності ринку газобетону в Україні).

Оскільки наведена на рис. 2.2. крива демонструє чітку висхідну динаміку, то в процесі математичної обробки даних щодо динаміки цін на газобетон авторкою було визначено наявність автокореляції. Коефіцієнт кореляції при цьому склав 0,9949, що свідчить про наявність чіткої тенденції та можливість прогнозування цін на газобетон методом екстраполяції. Це дозволило визначити рівняння регресії, яке пов'язує ціну газобетону у поточному періоді із його ціною у попередньому періоді та дозволяє його виробникам та державі в процесі регулювання ціноутворення визначити прогнозну ціну газобетону і використовувати її при формуванні своєї економічної політики.

Значну увагу приділено авторкою регіональному аспекту формування цін на газобетон в Україні. В процесі відповідних досліджень, здобувачкою було

розроблено та проаналізовано низку матриць кластерного аналізу регіональних ринків газобетону України за різними показниками, ключовою з яких матриця, що поділяє усі регіони на кластери за рівнем цін на газобетон та збалансованістю регіональних ринків газобетону у 2020 році (п. 2.2). Використовуючи дані вказаної матриці, авторка аналізує причини виникнення значних диспропорцій у регіональних цінах на газобетон в Україні та визначає можливі напрями їх усунення.

Для прогнозування цін на автоклавний газобетон (що, на думку авторки, має стати основою планування своєї діяльності виробниками газобетону) нею були розроблені математичні моделі як на основі прогнозованої динаміки деяких макропоказників, так і на основі прогнозного рівня цін на ключові сировинні матеріали для виготовлення газобетону (табл. 2.10 та 2.11). за допомогою факторного аналізу було доведено, що найбільш вагомими макроекономічними факторами ціноутворення на автоклавний газобетон в Україні є середня заробітна плата та середні ціни, визначені на основі ІСЦ (п. 2.2). Водночас найбільш впливовими галузевими факторами (п.2.3) виявились ціни на вапно, цемент та пісок, а також темпи приросту обсягів будівництва, розраховані відносно відповідного кварталу попереднього року (для елімінації впливу сезонності).

Також авторкою доведено, що на зростання цін на газобетон впливають не лише інфляційні процеси в економіці, але й маркетингова цінова політика підприємств-виробників, які намагаються враховувати економічну циклічність при ухваленні тактичних цінових рішень, однак часто роблять це із запізненням та недостатньо рішуче.

У третьому розділі *«Маркетингова цінова політика підприємств будівельної промисловості як ключовий елемент системи регулювання ціноутворення на будівельні матеріали та вироби в умовах економічної циклічності»* авторкою запропоновано концепцію регулювання ціноутворення на будівельні матеріали та вироби України в умовах економічної циклічності (п. 3.1) та відповідний науково-методичний інструментарій. На основі залежності факторів ціноутворення на будівельні матеріали та вироби від фаз економічного циклу (табл. 3.1) та концепції ціноутворення на дефіцитних надлишкових та

збалансованих ринках; авторкою були визначені стратегічні орієнтири економічної поведінки підприємств будіндустрії при зміні фаз економічного циклу (табл. 3.2) та розроблено механізм комплексного регулювання ціноутворення на продукцію підприємств будіндустрії (рис. 3.4.).

В дисертаційній роботі проаналізовано та розширено існуючий інструментарій маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії (п. 3.1), у тому числі із використанням системи перед замовлення будівельних матеріалів та виробів на основі ф'ючерсних та опціонних контрактів (п.3.2). Також авторкою обґрунтовано доцільність будівництва нового заводу із виготовлення автоклавного газобетону у Західному регіоні України та доведено до рівня практичного застосування методу визначення його оптимального розташування (п.3.3). При цьому наведені в дисертаційній роботі пропозиції можуть бути використані не тільки виробниками газобетону, але й іншими підприємствами будіндустрії, що виробляють соціально значущі будівельні товари та функціонують в умовах олігополії.

Вивчення змісту дисертаційної роботи Скрипник О.В. засвідчує комплексний підхід до виконаного дисертанткою дослідження, методологічну правильність його проведення. При цьому для усіх основних розробок здобувачки, що мають прикладний характер, нею було проведено їхню верифікацію на значному масиві статистичних даних про діяльність підприємств будіндустрії. Також дисертаційна робота відзначається логічністю побудови та завершеністю, сучасним науковим стилем подачі матеріалу, містить достатню кількість таблиць та рисунків.

Отже, науковим результатам, поданим у дисертаційній роботі, властива повнота та логічність викладення, достатній рівень обґрунтованості і достовірності.

Наукова новизна положень, сформульованих в дисертаційній роботі

Винесені здобувачем на захист результати містять наукову новизну, котра визначається розширенням підходів щодо розв'язання проблем функціонування будівельної сфери України. Так, на думку авторки, будівельні матеріали та

вироби – це не лише як сировина для галузі будівництва, але і соціально значущі виробничі товари, без встановлення оптимальних цін на які неможливе зростання обсягів будівництва та економічне зростання в країні в цілому. В свою чергу маркетингова цінова політика підприємств будіндустрії, що виробляють соціально значущі будівельні матеріали та вироби, розглядається здобувачкою не тільки як сукупність його власних цілей, методів та принципів у сфері ціноутворення (котрі мають на меті досягнення стратегічних та тактичних цілей конкретного підприємства), а як елемент комплексної системи регулювання ціноутворення, яка має бути створена для забезпечення соціальної ефективності ціноутворення на соціально значущі будівельні матеріали.

Одним із наукових здобутків авторки можна також назвати те, що динаміка кон'юнктури вітчизняного ринку автоклавного газобетону розглядається нею через призму симбіозу циклічного та регіонального аспектів, що дає змогу комплексно оцінити тенденції та перспективи розвитку вказаного ринку. На цій основі авторка обґрунтовує доцільність та визначає напрями регулювання ціноутворення на вказаному ринку, що поєднують маркетингову цінову політику виробників газобетону з моніторингом і непрямим регулюванням цін галузевими об'єднаннями та державою. Механізм впровадження даної концепції, запропонований здобувачкою, передбачає реалізацію ряду конкретних заходів, імплементація яких сприятиме розвитку ринку автоклавного газобетону України, та які водночас можуть бути використані усіма суб'єктами регулювання ціноутворення на ринках інших соціально значущих будівельних товарів.

Серед прикладних наукових здобутків дисертантки можна відмітити розроблені нею підходи до оцінки збалансованості регіональних ринків будівельних матеріалів та виробів, а також методику визначення оптимального місця розташування нового заводу із виробництва газобетону, засновану на поєднанні цінового, збутового, виробничого та конкурентного критеріїв.

Загалом слід зазначити, що проведене здобувачкою дисертаційне дослідження має комплексне теоретичне і науково-практичне значення та спрямовано на подальший перспективний розвиток як будівельної індустрії

України, так і будівельної сфери країни в цілому. Високий рівень наукової новизни результатів дисертаційної роботи Скрипник О.В. свідчить про її спроможність провадити плідні наукові дослідження та високу ерудованість у всьому колі питань підготовленої дисертаційної роботи. Наведені у дисертаційній роботі теоретичні та прикладні дослідження визначаються оригінальним авторським підходом до вирішення поставленого науково-практичного завдання, обґрунтованістю і комплексністю, а наукова новизна отриманих у дисертаційній роботі результатів, сформульованих висновків і наданих рекомендацій не викликає сумнівів.

Теоретико-методологічна та практична цінність дисертаційної роботи

Теоретико-методологічна цінність результатів виконаного дослідження полягає у тому, що ці результати дають змогу суттєво поглибити розуміння сучасних тенденцій та закономірностей формування маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії як ключового елементу системи комплексного регулювання ціноутворення на соціально значущі будівельні матеріали і вироби з урахуванням економічної циклічності.

Теоретичне значення основних положень дисертації підтверджується їх використанням у навчальному процесі Київським національним університетом будівництва та архітектури під час викладання дисциплін для студентів спеціальності 051 «Економіка» (довідка №23-02/736 від 16.02.2021 р.).

Практична цінність теоретико-методологічних положень та науково-прикладних рекомендацій, наведених у дисертаційній роботі, полягає у можливості їхнього використання в процесі формування та реалізації ефективної маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії України як складової комплексного механізму регулювання ціноутворення на будівельні матеріали та вироби, що враховує вплив економічної циклічності та кон'юнктуру регіональних ринків збуту. Це підтверджується відповідними довідками про застосування цих положень та результатів в діяльності українських виробників газобетонних виробів, галузевих об'єднань та дослідницьких організацій, а саме:

- довідкою № 28 від 19.08.21 р. від Всеукраїнської асоціації виробників автоклавного газобетону «ВААГ»;
- довідкою №36/8 від 30.09.21 р. від ТОВ «АЕРОК»;
- довідкою № Ю-0408-21-2 від 04.08.2021 р. від ТОВ «ЮДК»;
- довідкою №241 від 11.08.2021 р. від ТОВ «Орієнтир-буделемент»;
- довідкою №1-15-08 від 15.08.21 р. від ТОВ «Будівництво – аналітичний центр, сучасні технології»;
- довідкою №41/1 від 18.08.2021 р. від ПП «СБ Електронікс».

Повнота викладених наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи достатньо повно висвітлено здобувачкою в 15 авторських публікаціях, серед яких 8 статей опубліковані у виданнях, які входять до затвердженого МОН України переліку фахових видань та внесені до міжнародних наукометричних баз, в тому числі 2 статті входять періодичних наукових видань Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження, проведеного Скрипник О.В., розглянуто та схвалено на 7 міжнародних науково-практичних конференціях та опубліковано у відповідних збірниках тез.

Кількість друкованих праць, їх обсяг, якість, дотримання норм академічної доброчесності відповідає вимогам п. 11 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії в редакції Постанови КМУ № 608 від 09.06.2021 р. Опубліковані праці достатньо повно та достовірно розкривають зміст виконаного дослідження, його наукову новизну, а також результати, які виносяться на захист.

Вивчення змісту дисертаційної роботи та анотації дає підстави стверджувати про те, що існує відповідність змісту анотації основним положенням дисертації. Текст анотації передає основні положення дисертації та не містить відомостей, що не представлені в дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Не заперечуючи в цілому високий рівень теоретичних і методичних положень та практичних рекомендацій, представлених у дисертаційній роботі, обґрунтованість поданих висновків і пропозицій, тим не менш, вважаю за необхідне виділити певні дискусійні положення та зауваження:

1. Потребує обґрунтування, чому питання ретроспективи формування маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії в умовах економічної циклічності національних підприємств знайшло своє відображення у другому розділі дисертаційної роботи. Адже авторка розриває ретроспективу становлення поняття «маркетингова цінова політика» його тезаурус. Тому робота виграла якби здобувачка поєднала п 1.3 та п 2.1.

3. З метою кращого сприйняття інформації представленої в другому розділі авторці доцільно було б представити схему-алгоритм етапів проведення стохастичного факторного аналізу ціноутворення на ринку газобетону.

4. В додатку 5 «Розподіл пропозиції газобетону за регіонами України у 2020 році» потребує уточнення яким чином розраховано «Відносний рівень пропозиції газобетону в регіоні».

5. До переліку особливостей щодо сучасного розвитку маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії в умовах економічної циклічності в Україні слід додати нівелювання впливу позицій закордонних інвесторів-кредиторів та нівелювання впливу додаткових проінфляційних ризиків, поліпшення інфляційних очікувань і забезпечення стійкого зниження інфляції до цілі 5%, що значно покращило б результати дослідження.

6. Запропонована модель регулювання ціноутворення виробників газобетону України в умовах економічної циклічності вважаю може бути застосовна і до інших будівельних матеріалів з урахуванням фактору часу та врахуванням особливостей концепції V.U.C.A-світу.

Проте, вищезазначені дискусійні положення та зауваження не знижують загальне позитивне враження від дисертаційної роботи, яка характеризується високим науковим рівнем та містить вагомні наукові результати.

Загальний висновок

Дисертаційна робота на тему: «Формування маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії в умовах економічної циклічності», яку виконала Скрипник Ольга Василівна, є кваліфікованою, самостійною та завершеною науковою працею, що відповідає вимогам Постанови КМУ від 6 березня 2019 р. № 167 «Про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та містить повною мірою обґрунтовані науково-практичні підходи до удосконалення маркетингової цінової політики підприємств будіндустрії та регулювання цін на будівельні матеріали та вироби в Україні.

Зміст та глибина дисертаційного дослідження, рівень подання матеріалу, перелік публікацій віддзеркалюють наявність у дисертаційній роботі здобувачки теоретичних, методичних та аналітичних наукових розробок, які є предметом захисту дисертації за спеціальністю 051 – «Економіка». Публікації повною мірою розкривають зміст дисертаційної роботи, а впровадження її результатів у практичну діяльність підприємств будіндустрії України підтверджується відповідними документами.

Оформлення роботи, її структура та обсяг відповідають вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Напрямок і профіль дисертації відповідають спеціальності 051 – «Економіка», а здобувач - Скрипник Ольга Василівна заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – «Економіка».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент

кафедри економіки підприємства та інвестицій

Національного університету «Львівська політехніка»

 О.Я.Загорецька

Підпис к.е.н., доцента Загорецької О.Я.

засвідчую:

Вчений секретар Національного університету «Львівська політехніка»

к.т.н., доцент

 Р.Б. Брилинський